

Література:

1. Игры и игрушки для незрячего ребенка: методическое пособие. — Харьков : Крок, 2007. — 64 с.
2. Солнцева Л. И. Развитие компенсаторных процессов у слепых детей дошкольного возраста / Л. И. Солнцева. — М.: Педагогика, 1980. — 192 с.
3. Солнцева Л. И. Советы родителям по воспитанию слепых детей раннего возраста / Л. И. Солнцева, С. М. Хорош. — 2-е издание. — М.: ВОС, 1988. — 67 с.
4. Тингей-Михаэлис К. Дети с недостатками развития: Книга в помощь родителям / К. Тингей-Михаэлис // Пер. с англ.; Под ред. Д. В. Колесова. — М.: Педагогика, 1988. — 240 с.
5. Григорьева Л. П. Развитие восприятия у ребенка. Пособие для коррекционных занятий с детьми с ослабленным зрением в семье, детском саду, начальной школе / Л. П. Григорьева, М. Э. Вернадская, И. В. Блиникова, О. Г. Солнцева. — М.: Школьная Пресса, 2007. — 72 с.
6. Солнцева Л. И. Введение в тифлопсихологию раннего дошкольного и школьного возраста. — М.: Полиграфсервис, 1997.

References:

1. *Igry i igruski dlia nezriachego rebenka* [Games and toys for blind child]. (2007). Kharkov: Krok.
2. Solntseva, L.I. (1980). *Razvitie kompensatornykh protsessov u slepykh detei doskolnogo vozrasta* [Development of compensatory processes of the blind preschool children]. Moscow: Pedagogika.
3. Solntseva, L.I., & Khorosh, S. M. (1988). *Sovetyroditeliampovospitaniiuslepykh detei rannego vozrasta* [Tips for parents on education of blind infants] (2nd ed.), Moscow: VOS.
4. Tingei-Mikhaelis K. (1988). *Deli s nedostatkami razvitiia: Kniga v pomoshch roditeliam* [Children with developmental disabilities: The handbook to help parents]. Moscow: Pedagogika.
5. Grigoreva, L.P., Bernadskaja, M. Ye., Blinnikova, I.V., & Solntseva, O.G. (2007). *Razvitie vospriatia u rebenka* [Development, of perception of a child]. Moscow: Shkolnaia Pressa.
6. Solntseva, L. I. (1997). *Vvedenie vtiflopsikhologiiu rannego doskolnogo i shkolnogo vozrasta* [Introduction to typhlo-psychology early preschool and school age]. Moscow: Poligrafservis.

УДК: 376: 37.011.33-37.025.2

Кондратенко С. В.

Институт спеціальної педагогіки НАПН України,
молодший науковий співробітник

ИГРОВА ДІЯЛЬНІСТЬ НЕЗРЯЧИХ ДІТЕЙ РАНОГО ВІКУ

Стаття продовжує цикл публікацій автора, присвячених організації ігрової діяльності дітей раннього віку з порушеннями зору. У стат-

ті висвітлюються особливості ігрової діяльності дітей з порушеннями зору. Описані ігрові заняття, які можуть проводити батьки.

Ключові слова: *ігрова діяльність, діти з порушеннями зору.*

Кондратенко С. В.

Институт спеціальної педагогіки НАПН України,
младший научный сотрудник

ИГРОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НЕЗРЯЧИХ ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Статья продолжает цикл публикаций автора, посвященных организации игровой деятельности детей с нарушенным зрением. В статье описаны особенности игровой деятельности детей с нарушениями зрения, игровые занятия, которые могут проводить родители.

Ключевые слова: *игровая деятельность, дети с нарушениями зрения.*

Svitlana Kondratenko

Institute of Special Pedagogy
The National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Junior research fellow

PLAYING ACTIVITY OF BLIND CHILDREN

This article continues the series of publications of the author on the organization of play in young children with visual impairments. The features of gaming activities for children with visual impairments are highlighted. Gaming sessions that parents can conduct are described.

Keywords: *game activity, children with visual impairments.*

Незрячий малюк пізнає навколишній світ через своє тіло. Перша іграшка дитини — її ручки та пальці. Приходить той час, коли маленька дитина розкриває кулачки, рухає пальчиками, бавиться ними протягом тривалого часу. Чим більше дитина рухає своїми пальчиками, тим більше розвиваються мозкові структури. Тому батькам необхідно своєчасно формувати вміння розправляти пальці дитини та стискати їх у кулачок.

Покладіть дитині в руку легку іграшку, допоможіть піднести до її рота, торкніться іграшкою ротика дитини. Вкладайте до руки дитини брязкальця, розвиваючи шкірні відчуття і хапальний навик, вчить утримувати іграшку досить тривалий час. Спеціально підносьте брязкальця до рота дитини. Торкайтеся ними її губів, носика,

язичка. Показуючи іграшку, вчить дитину тягнутися до неї, розтискати задалегідь пальчики, щоб схопити і утримати.

Згодом, навчившись, малюк сам направляє до брязкальця свої ручки і бере її з рук дорослого, а також хапає і утримує, знаходячись при цьому в різних положеннях: на спині, на боці, на животі, сидячи, на руках іншої близької людини. Навчившись затискати іграшку в кулачці, малюк починає вивчати, розглядати її, відсовувати і знов наближати, і звичайно, обстежує ротом. Дитина легко перекладає брязкальце з однієї ручки в іншу, може тримати по іграшці в кожній руці, розглядати їх — відразу дві або по черзі.

Пропонуємо пограти з дитиною в таку **гру «Дай — візьми»**.

Дайте дитині будь-яку іграшку, а потім скажіть: «Дай мені іграшку». Візьміть у дитини іграшку і скажіть: «Спасибі» і негайно поверніть іграшку назад дитині, кажучи: «Ось вона». Повторюйте це до тих пір, поки дитина не розслабиться і не заспокоїться на предмет повернення іграшки.

Ще можна застосувати таку **гру «Знайти іграшку»**.

Коли дитина загубила іграшку, скажіть їй: «Ой, ти загубила іграшку. Давай знайдемо її». Спрямуйте ручку дитини туди, де лежить іграшка, поплескайте нею по поверхні, щоб дитина сама знайшла іграшку. Можливо, спочатку доведеться допомагати дитині, спрямовуючи ручку до іграшки. Іграшки повинні бути досить великими та яскравими. Дайте дитині погратися іграшкою, коли вона її знайде.

Дуже цікавими для незрячих дітей є іграшки, які звучать, типу «музичних скриньок», що виконують спокійні, нескладні мелодії, колискові пісеньки, створюють гарний настрій, вносять спокій і різноманітять слухові враження незрячої дитини.

Виконуйте вправи з іграшками, які видають звуки (але не надто голосні, з приємним м'яким звуком). Доторкніться іграшкою до обличчя дитини, потім поміняйте її положення, спрямовуючи ручку дитини у напрямку звуку, спонукаючи знайти іграшку. Якщо дитина не повертається на звук, ласкаво поверніть її голівку в напрямку джерела звуку, допоможіть доторкнутися до іграшки. Для ігор можна використовувати дзвіночки, брязкальці, бубон, іграшкову дудочку, свисток, музикальний м'ячик, а також пташок, що пищать, і так далі.

Якщо дитина тягнеться в правильному напрямку, піднесіть іграшку до неї, щоб вона торкнулася іграшки. Локалізувати предмет та джерело звуку легше, якщо він (воно) знаходиться зліва чи справа від дитини, важче, коли він (воно) розташований посередині. Реакція повільно, але поступово розвивається у дітей, які не можуть ба-

чипи **джерела** звуку. Але батьки мають розуміти важливість такої реакції для розвитку у дитини орієнтування у просторі.

Пограйте з дитиною в наступні ігри. Візьміть ручки малюка і з'єднайте їх, щоб малюк зміг відчувати свої ручки. Зробіть пару оплесків, зіграйте з ним в ладусі, в сороку-ворону при цьому розмовляйте з малюком. Дуже важливо розповідати незрячому малюку, що відбувається навколо нього. Кожний жест, який ви робите разом з дитиною, потрібно озвучувати. Піднесіть і доторкніться його руками до свого обличчя, поцілуйте його ручки. Найбільш значущі для незрячого немовляти дотик і пестощі. При цьому руки мами повинні бути спокійними і неквапливими.

Гра «Ладусі».

Мета: координація рухів, збільшення ампліуди рухів у суглобах рук і кистях, координація слухового аналізатора й рухів за командою.

Хід гри. Дорослий показує, як треба робити стуки, дитина копіює дорослого. Потім за допомогою дорослого робить стуки: перед собою, над головою, у положенні стоячи, сидячи, лежачи на спині, лежачи на череві. Дорослий задає темп (ладусі, ладусі... плеск, плеск).

Необхідно дуже уважно стежити за частотою дихання й емоційним збудженням, почервонінням або зблідненням шкіри, пітливістю обличчя. А ще можна під час гри промовляти віршик:

Ладусі, ладусі! А де були? У бабусі.

А що їли? Кашку. А що пили? Бражку.

А що на закуску? Хліб та капусту.

Гра-забавлянка «Сорока-Ворона».

Орієнтування на власному тілі. Дорослий, граючись з дитиною, водить своєю рукою по всьому тілі дитини, при цьому промовляючи:

Сорока-Ворона на припічку сиділа,

Діткам кашку варила.

— Цьому дам, цьому дам, цьому дам

І цьому дам, а цьому не дам,

Бо цей — боцман — дров не носив,

Діжі не місив, хати не топив,

Діток гулять не водив —

Справжній лежень.

Гра-забавлянка «Коваль».

Дитину можна посадити на ліжку, собі па коліна або покласти на спинку. Дорослий бере іграшковий звуковий молоточок і вдаряє ним легенько по ступнях дитини, при цьому промовляючи:

*Куй, куй чобіток, Куєковальбричку,
 Подай бабомолоток. Заглядає в нічку:
 Неподасимолотка, Чиє борщ?
 Непідкую чобітка, — Чиє каша?
 Молоток срібленький, Чиє в борщі шматок м'яса?
 Чобіток золотенький. Тукі-і-і! Тукі-і-і! Тук-тук!
 Кую, кую ніжку',
 Поїдем в доріжку,
 Будем коня напувати,
 Будем в бабиночувати.*

Промовляти можна будь-який із цих віршиків, який більше сподобається вашому малюку.

Розвитку рухів сліпої дитини і формуванню у неї прийомів орієнтування у просторі сприяють ігри з м'ячем. Найбільш відповідним є озвучений м'яч, а також гумовий м'яч середніх розмірів (35-50 см). М'яч повинен мати яскравий колір, можливі комбінації двох-трьох кольорів.

Покажіть дитині м'яч, дайте дитині пощупати м'яч, подержати в руках і скажіть: «Ось м'ячик. Я хочу покотити його до тебе. Ось він прикотився до тебе. Тримай м'ячик». Покажіть дитині, як потрібно тримати м'ячика, ловити, котити м'ячика. Пограйтеся разом з дитиною в ігри з м'ячем.

Гра «М'ячик покотився».

Мета: розвиток координації рухів (у тому числі кистей і пальців рук), уміння орієнтуватися в просторі; навчання різних прийомів гри в м'яч.

Матеріал: м'ячики.

Хід гри. Дорослий, котячи свій м'яч, говорить: «М'яч покотився». Іде за м'ячем і бере його до рук. Дитина повторює рухи за допомогою дорослого (поки самостійно не навчиться котити та піднімати м'яч): котить свій м'яч та піднімає його. Потім дорослий котить м'яч у протилежний бік. Малюк за допомогою дорослого повторює і ці рухи. Після того як дитина навчиться цих рухів, можна катати м'яч прямо зі словами «М'ячик покотився раз», «М'ячик покотився два» — і так, поки м'яч не досягне кінця кімнати.

Гра «Піймай м'ячик».

Мета: розвиток координації рухів пальців і кистей рук, збільшення амплітуди рухів у цих суглобах; розвиток швидкості реакції.

Матеріал: м'ячик.

Хід гри. Дорослий котить м'яч до дитини, а вона повинна спіймати його.

Гра «Де найбільший м'ячик?».

Мета: розвиток координації рухів м'язів пальців і кистей рук; тренування зорового аналізатора; координація зорового й рухового аналізаторів; опанування понять «більший — менший».

Матеріал: м'ячі різного розміру (діаметром 20 і 10 см).

Хід гри: дитина сидить, перед нею лежать великий і маленький м'ячі. Дорослий дає їй потримати великий і маленький м'ячі, підняти їх, порівняти за вагою, розміром. Потім просить підняти великий м'яч. Якщо дитина не помилилася, її можна нагородити смачною цукеркою; якщо помилилася й підняла маленький м'яч замість великого, дорослий знову пояснює та показує різницю, даючи дитині потримати великий і маленький м'ячі. Рукою дитини обводять по колу великий і маленький м'ячі, одночасно називаючи: «великий м'яч», «маленький м'яч». Якщо дитина змогла підняти м'яч правильно, то завдання ускладнюється: дорослий змішує м'ячі й знову просить підняти який-небудь м'яч.

Гра «Стук-стук по м'ячику».

Візьміть м'ячик, покладіть перед дитиною. Одною ручкою дитини обхватіть м'ячик, а в другу ручку малюка вкладіть музичний молоточок. Молоточком стук-стук по м'ячику, озвучуючи словами.

Стук-стук-стук-стук...

Хтось піддубком стука молотком,

То зайчик для лисички шиє черевички.

Молоточок буде відстрибувати від м'ячика зі звуком. Дитині це дуже подобається.

Давайте малюкові якомога більше можливостей гратися і кидати м'ячем.

Для дитини з порушеннями зору іграшка обов'язково має привертати її увагу, захоплювати. Доцільніше використовувати яскраві та контрастні іграшки середнього розміру, однак перевагу краще надавати реальним предметам та об'єктам, для попередження викривлення сформованих уявлень про предмети оточення. Так як і псе оточення маленької дитини з порушеним зором, іграшки мають псти певне корекційне навантаження, бути корисною їй: ознайомлювати з різноманітними якостями предметів, розвивати, уточнювати і коригувати сприймання та уявлення, формувати навички предметних дій.

Грашок не обов'язково має бути багато, і особливо для дитини з порушеннями зору. Важливо, щоб вона не кидалася від однієї іграшки до іншої, не розпорошувала увагу на декілька завдань, а дово-

дила свою грудо кінця. Дитина повинна бути господарем в своєму іграшковому світі, стежити за порядком, слід виховувати бережливе ставлення до іграшок.

Література:

1. Развивающие игры для детей раннего возраста / Л. Андреева // Педагогический вестник. — 2000. — №8. — С. 10-18.
2. Менджерицкая Д. В. Воспитателю о детской игре / Д. В. Менджерицкая. — М., 1982.
3. Смирнова Е. Современный дошкольник: особенности игровой деятельности / Е. Смирнова // ж. Д. — 2002. — № 4. — С. 70.
4. Федотова Н. Развитие игровой деятельности / Н. Федотова // ж. Д. — 2003. — №5. — С. 25-27.

References:

1. Aiidreeva, L. (2000). *Razvivaiushchie igry dlia dc'tei rannego vozrasta* [Educational games for young children]. *PedagogiCheskii vsnluk* [Pedagogybulletin].BJO-IS.
2. Mendzherickaia, D.V. (1982). *Vospitaleliu o detskoi igre* (To educator about children's game]. Moscow.
3. Smimova, E. (2002). *Sovrcmenniyidoshkolnik: osobennosti igrovoi deialelnosti* [Modern preschoolers: Features of game activity]. *Doshkollioe vospilanic* [Preschool Education], 4, 70-78.
4. Fedotova, N. (2003). *Razvitie igrovoi deiatelnosti* [Development of game activity]. *Doshkolhoe vspitanie* [Pieschool Education], 5, 25-27.

НАШІ АВТОРИ

Вавіна Людмила Сергіївна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Гудим Ірина Миколаївна — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; завідувач лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Жук Валентина Володимирівна — завідувач лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Кобильченко Вадим Володимирович — доктор психологічних наук, старший науковий співробітник; провідний науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Кондратенко Світлана Вікторівна — молодший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Костенко Тетяна Миколаївна — кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Легкий Олег Михайлович — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; старший науковий співробітник лабораторії тифлопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Литвинова Віра Володимирівна — старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Максименко Ніна Леонідівна — науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Таранченко Оксана Миколаївна — доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник; старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Федоренко Оксана Филімонівна — науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.

Шевченко Володимир Миколайович — кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник лабораторії сурдопедагогіки Інституту спеціальної педагогіки НАПН України.